

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ANADOLU’DA “GEÇİŞ/SINIR GEÇME RİTÜELLERİ”NDE KAPI VE EŞİK FROM PAST TO PRESENT IN ANATOLIA GATE AND THRESHOLD IN “CROSSING/BORDER CROSSING RITUALS”

SEMA AYAZ*

Sorumlu Yazar

MURAT AYDIN**

Öz

Kapı ve eşikler, hem soyut hem de somut anlamlar taşıyan kavramlardır; bunlar mekanlar arasında durur, onları birbirinden ayırır veya birbirine bağlarlar. Mimari bir unsur olmanın ötesinde, kapı ve eşikler güçlü semboller ve ikonografik anlatımlar barındırırlar. Bu nedenle, Fransız antropolog Arnold Van Gennep tarafından geliştirilmiş olan geçiş/sınır geçme ritüelleri kapsamında önemli bir yer tutarlar. Kapı ve eşikler, sadece fiziksel sınırların ötesine geçişi temsil etmekle kalmaz, aynı zamanda insanın yaşamındaki çeşitli dönüşüm aşamalarını ve bu süreçlere eşlik eden kültürel anlamları da yansıtır. Bu semboller, insanların korkularını, değerlerini, tabularını ve inançlarını fiziksel ve görsel biçimde ortaya koyan ifadeler olarak da görülürler.

Bu çalışma, insanın sembolik dünyasında sosyal dönüşümün, sınırların ve geçişlerin evrensel ifadesi olan kapı ve eşik ritüellerinin tarihsel derinliğini, çeşitliliğini ve sürekliliğini incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle Anadolu coğrafyasında, farklı zaman dilimlerine ve medeniyetlere ait örnekler üzerinden, eski çağ uygarlıklarından günümüze uzanan bir zaman çizelgesi içinde bu ritüellerin izlerini sürmeyi hedeflemektedir. İşte bu çalışma, sadece mimari ve kültürel bir analiz değil, aynı zamanda insanın sembolik dünyasında sınırların ve geçişlerin, toplumsal kimliklerin ve inanç sistemlerinin anlaşılmasında önemli bir anahtar olmaktadır. Anadolu’nun zengin kültürel ve tarihsel mirasıyla bütünleşmiş kapı ve eşik ritüellerinin, toplumsal hafızada ve günlük yaşamda nasıl yer aldığını ve bu sembollerin zaman içinde nasıl şekillendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eşik, Geçiş ritüelleri, Kapı, İnanç, Ritüel, Anadolu.

Abstract

Doors and thresholds are concepts that carry both abstract and concrete meanings; they stand between spaces, separating or connecting them. Beyond being an architectural element, doors and thresholds carry powerful symbols and iconographic narratives. For this reason, they occupy an important place in the context of crossing rituals developed by the French anthropologist Arnold Van Gennep. Doors and thresholds not only represent the passage beyond physical boundaries, but also reflect the various stages of transformation in human life and the

Araştırma Makalesi / Künye: AYAZ, Sema, AYDIN, Murat. “Geçmişten Günümüze Anadolu’da “Geçiş/Sınır Geçme Ritüelleri”nde Kapı ve Eşik”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 114 (Haziran 2025), s. 467-477. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1656119>

* Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Tarih Bölümü, E-mail: sema.ayaz@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9133-998X

** Dr., Bağımsız Araştırmacı, E-mail: muratsapinuva@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3409-520X

cultural meanings that accompany these processes. These symbols are also seen as physical and visual expressions of people's fears, values, taboos and beliefs.

This study aims to examine the historical depth, diversity and continuity of door and threshold rituals, which are universal expressions of social transformation, borders and transitions in the symbolic world of humans. It aims to trace the traces of these rituals in a timeline extending from ancient civilizations to the present day, especially in Anatolia, through examples from different time periods and civilizations. This study is not only an architectural and cultural analysis, but also an important key to understanding borders and transitions in the symbolic world of human beings, social identities and belief systems.

Key Words: Threshold, Rites of passage, Gate, Belief, Ritual, Anatolia.

Sembolik motiflerle bezenmiş oymalı ahşap kapılardan cam ve çelikten yapılmış modern tasarımlara farklı bölgelerin ve dönemlerin çeşitli mimari tarzları ile kültürel geleneklerini yansıtan kapılar, özünde güvenlik ve mahremiyet sağlayan işlevsel bariyerlerdir. Bu bariyerler kamusal ya da özel alanlarda bilinen ve bilinmeyen arasındaki sınırı aynı zamanda onu aşmanın yolunu temsil eder. Kapı ile sıkı sıkıya bağlı bir kavram olan eşik ise ne içeriye ne dışarıya aittir, yani araftır. *Kapı ve eşik*, tarih boyunca hemen her dönemde ve her coğrafyada insanın sembolik dünyasında *geçiş ve dönüşümü* simgeleyen metaforlar olmuştur.

Geçiş ritüelleri kavramının yaratıcısı olan Van Gennep, kapı ve eşik ile ilgili inanmaları ve ritüelleri *geçiş ayinleri* kapsamında ele almış ve kapı ve eşiklerin ritüel kullanımını *sınır geçme ayinleri* olarak adlandırmıştır. Gennep'e göre kapı, sıradan bir mesken söz konusu olduğunda yabancı ve yerli dünyalar arasındaki, bir tapınak söz konusu olduğunda dünyevi ve kutsal dünyalar arasındaki sınırdır. Kapının eşiği geçildiğinde bu sınır aşılar ve kişiler kendilerini yeni bir dünya ile birleştirmiş olur. Eşiğe kan veya arındırıcı su serpilmesi; kapı direklerinin kanla veya yağla yıkanması, kapılara amuletlerin asılması, tılsımlı sözlerin yazılması, eşiklere koruyucu nesneler gömülmesi, kurbanlar sunulması ve daha nice uygulama bu birleşmeyi kolaylaştıracak olan hazırlık törenleridir (Van Gennep, 1960, 20-25). Van Gennep gibi kapı ve eşiklerin *geçiş* metaforu olduğunu kabul eden Ogle, farklı olarak bu metaforun köklerini de sorgulamıştır. Ogle'nin kapı ve eşik üzerine inanmaların temeline yaklaşımı animistiktir. Kapı ve eşik kültü, ölü kültü ile yakından ilişkilidir. Bu alanlar ruhların, özellikle aileye mensup kişilerin ruhlarının uğrak yeridir. Bu geleneğin kökeni muhtemelen ölülerin evlerin tabanlarına, duvarlarına, kısacası mekân içine gömüldüğü döneme uzanmaktadır. Hemen her kültürde rastlanabilecek eşiğin altına ya da kapıya, evi kötü ruhlardan korumak için profilaktik maddeler yerleştirilmiş olması, kurban örneğinde olduğu gibi eşiğin bir çeşit sunak olarak kullanılması, eşik ve kapının çevresinin ölülerin ruhlarıyla ilgili olan her türlü büyü ayininin gerçekleştirildiği yer olarak kullanılması bu kapsamda ele alınmalıdır (Ogle, 1911, 32/251-271).

Kapı ve eşikle ilgili yaygın inançlara sahip sahalardan biri, tarih boyunca yaşamın geleneklere ve inanca kök salmış bir dizi yaşam döngüsü tarafından yapılandırıldığı Anadolu'dur. Anadolu'nun en eski yazılı kaynakları MÖ 2.binin ilk çeyreğinde ticaret amacıyla buraya gelen Asurlu tüccarlara ait belgelerdir (Günbattı, 2017,30). Tarihi bir içerikten ziyade iş hukuku ve organizasyonu üzerine yazılmış olan bu belgelerden dönemin Anadolu geleneklerine ve inanç sistemine ait çıkarımlarda bulunmak oldukça zordur. Anadolu'da çivi yazılı olarak ele geçen belgeler ise Hitit Çağı'na tarihlendirilmektedir (Yiğit, 2005, 81). Anadolu'da hiyeroglif yazı sistemi de kullanılmıştır (Zangger, 2019, 46 vd.). Hitit Çağı belgeleri her ne kadar devletin

resmi arşivine ait olsalar da kültürel arka plana dair bilgiler içerebilmektedirler. Bu belgelerdeki bazı metinlerde kapının soyut anlamına dair kullanımlara rastlanmaktadır. Günümüzde kullanılan devlet-adalet kapısı kullanımlarının Hitit kültüründeki karşılığı “saray kapısı”dır. Hukukla ilgili belgelerde rastlanılan bu ifade, “Telipinu Fermanı” adlı tarihi bir belgede de geçmektedir (van den Hout, 1997, 194-198):

“Eğer aile içinde biri büyü hakkında bir şey bilirse, sen onu ailesinden uzaklaştırmalısın ve onu saray kapısına getirmelisin. Onu getirmeyen her kim ise çok daha kötü şeyler bu kişinin başına gelecek.”

Hititlere ait arşivde bulunan belgelerin büyük bir kısmını ritüel metinleri oluşturmaktadır. Her ne kadar ritüel metinlerin tamamının incelenmesi imkânı olmasa da incelenenler içerisinde “kapı” ya dair birçok bilgiye rastlanılmaktadır. Bu bilgilerden kapının, sınır geçme ritüellerinde sıklıkla kullanıldığı dikkati çekmektedir. Bu ritüellerde, kapının kullanımı bazen kapı denildiğinde ilk akla gelen şekliyle bazen de iki direk, iki ateş gibi arındırıcı olduğu düşünülen maddeler arasında bir geçiş alanı olarak oldukça çeşitlidir. Örneğin, kara büyüye karşı yapılan Pupuwanni ritüelinde kişiyle birlikte kişinin evi, eşyaları ve hatta tanrılarının da büyüden etkilendiği düşünülerek (Mouton, 2008, 519) büyüü yaptığı düşünülen kimsenin, hizmetkarlarının ve at arabalarının ve hatta tanrılarının dahi kilden figürinleri hazırlanmaktadır. Burada dikkat çeken unsur Fırtına Tanrısı, Güneş Tanrısı, Koruyucu Tanrı, Kader tanrıçaları ve Tarava tanrılarının da kilden figürinlerinin kapının iç kısmına yerleştirilip gece boyunca orada bekletilmesidir (Bawanypeck, 2005, 274-284). Büyü yapılan kişinin ve evinin koruyucu tanrıları olduğu düşünülen tanrıların da aralarında bulunduğu bu kutsal grubun kapının iç tarafına konulmasının temel nedeni koruyuculuklarından yararlanmaktır. Yine Hitit ülkesinde yaşanan “kötü yıl” ve salgın hastalıklar nedeniyle gerçekleşen “ölümler” için yapılan Zarpiya ritüelinde kullanılan yer, kapının önü ve avludur. Bu ritüelde ritüel sahibi tarafından tanrılara hitap ettikten sonra bir keçi kurban edilmektedir. Karaciğer ve kalp, çiğ olarak getirilmekte ayrıca bir kaşık da kana bulanarak vekil olarak hazırlanmış figürinin ağzına dokundurulmaktadır. Tüm bunlar tanrıya sunulmakta ve karaciğeri ısırın ritüel sahibi, kaşığı da ağzına götürerek ve tanrıya şöyle seslenmektedir (Dinçol, 1985, 31-34):

“Bak! Biz yemin ettik, çiğ ciğerden ısırdık, bir kaşıktan (kan) içtik... artık benim kapımdan içeri girmeyin!”

Bu ritüelin sonunda kapanan kapı iyi yağ ile yağlanarak, kötülüklerin dışarıda kalması amaçlanmaktadır. Bu amaç bizzat ritüelin içerisinde dile getirilmektedir (Dinçol, 1985, 31-34).

Çeşitli ruhsal sıkıntılar yaşayan ve Beckman tarafından günümüz depresyon belirtilerini gösterdiği düşünülen bir kişinin tedavisi amacıyla uygulanan ritüel metinde de kapı ile ilgili ifadeler geçmektedir (2007, 76):

“Kırlar sessiz, tepeler sessiz. Kapı... kapı kapalı ve kapı sürgüsü takılı. Gecenin tanrıları susmuş... Büyük tanrıların şehir kapısı açık. ...”

Bu ifadeleri dile getiren kişi, gecenin tanrı ve tanrıçalarını çağırarak onların yanında durmasını ve ona cevap vermesini istemektedir. Buradaki “kapılar kapalı, kapı sürgüsü takılı” ifadeleri ruhsal bunalımda olan ve kendisine bir çıkış yolu bulamayan hastanın çaresizliğini ifade edebilir. Burada gece tanrılarının sessiz olması ve kişi tarafından çağırılması, ruhsal sıkıntıların bu vakitte arttığının göstergesi olabilir. “Büyük tanrıların şehir kapısı açık. ...” cümlesi ise bu tanrıların her zaman ona yardım edebileceği ve onu bu sıkıntılardan kurtarabileceğini ifade etmektedir. Kapı burada ruhsal durumdan çıkamamanın yani kişinin sıkışıp kaldığı kendi

düşüncelerinin uzaklaşmasına ve iyiliğin ve ferahlığın girmesine engel olan sıkıntıyı temsil ediyor olabilir.

Kapı ve kapının somut anlamdaki kullanımının yanı sıra bir geçit oluşturmak için çeşitli materyallerden faydalanarak bir kapı inşa edildiği de metinlerde anlatılmaktadır. Bu ritüel metinler incelendiğinde, inşa edilen bu geçidin, altından veya arasından geçenlerin arınmasına vesile olduğu düşüncesi hakimdir. Bir erkeğin cinsel yetersizliğinin tedavisi için Arzawalı Paşkuvatti tarafından uygulanan ritüelde, sazdan bir kapı yapılmaktadır. Sazdan yapılan bu kapı ile iki durum arasında bir geçiş sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu durumlardan ilki, erkeğin cinsel iktidarsızlığı, ikinci durum ise tekrar erkeklik güçlerine kavuşmasıdır. Hastanın mevcut durumunun kadınlık haline benzediğini düşünen ritüel uygulayıcısı, ona, kadınlığın sembolü olarak düşünülen gergef ve aynayı vererek, kapıyı geçerken onları elinden alır ve erkeklik sembolleri olan ok ve yayı onun eline verir. Böylece hasta artık eski durumuna yeniden kavuşacaktır (Goetze, 1969, 349-350). Bu metinde, sazdan yapılan kapıya neredeyse mucizevi bir güç atfedilerek, kişiyi mustarip olduğu sıkıntıdan kurtarıp kendi fitratına uygun olduğu düşünülen yeni bir duruma geçmesini sağladığı düşünülmektedir.

Anniviyani'nin Koruyucu Tanrıyı çağırma ritüelinde de, alıçtan yapılmış bir kapı vardır. Bakir bir alanda (bir sabanın girmediği bir yerde) inşa edilen bu kapının iki tarafına kurban edilmiş yavru bir köpeğin parçaları ve çeşitli malzemelerden oluşan kurban çeşitleri yerleştirilmektedir. Daha sonra bir keçi lulimi koruyucu tanrıya kurban edilmekte ve parçalanarak kalın ekmeğin üzerine ve yanlarına konulmaktadır (Bawanypeck, 2005, 40). Çeşitli sebeplerden ortaya çıkmış kirliliğe karşı yapılan Tunnaviya ritüelinde ise alıçtan yapılan bir kapı vardır. Bu kapının üzerine beyaz yün bağlanılmaktadır ve kurban sahibi kapının altından geçmektedir. Huvaryl'u'nun kötü söze karşı yaptığı ritüelde ise Kral ve Kraliçe için çeşitli arındırma işlemleri yapılmaktadır. Metnin son kısmı oldukça kırıklı olmasına rağmen Kral ve Kraliçe'nin altından geçtiği biri alıçtan olmak üzere üç kapı yapıldığı bilgisi öğrenilmektedir.

Hititler'den sonra tarih sahnesine çıkan Frigler'de de kapının geçiş dönemlerinden biri olan ölüm ritüellerinde kullanıldığına dair arkeolojik örnekler verilebilir. Frigya bölgesinde kapı taşları olarak bilinen steller günümüze kadar ulaşabilmiştir. Genellikle üst kısımlarında yazıtlar bulunan bu stellerin üzerinde, ölen kişinin “diğer” dünyaya geçiş yolu olarak yorumlanabilecek kapı/kapılar betimlenmiştir (Yaman, 2006, 59-60). Yine Friglerin ana tanrıçası Kybele'nin, mimari bir yapıya dönüştürülen kayaların içinde yaşadığına inanılmaktadır. Dağlar, Kybele'nin yurdu; kayalara oyulmuş cepheler, evi ve tapınağıdır. Frigler onun varlığını dağın ve kayanın gücünden aldığını, ön yüzlerle tanrıçalarının evlerine “kapılar” açtıklarını düşünmüş hatta bu soyut algılamaya biçimini Aslankaya Anıtı'nda betimledikleri kapı kanatları ile somutlaştırmışlardır. Buradaki sembolik kapı, her an tanrıçanın varlığını hissettirmektedir. Frig inancına göre, kapı bir gün açılacak ve tanrıça kayaların derinliklerinden görünecektir (Çintiriz, 2010, 11-12). Frigler gibi Eski bir Anadolu uygarlığı olan Urartular'da da tapınakların dışında kayalara oyularak oluşturulmuş açık hava kutsal alanları vardır ve bu kutsal alanlarda kayalara oyulmuş simgesel tapınak kapıları ve dikilitaşlar bulunmaktadır (Albayrak, 2023, 71). Urartu metinlerinde, tanrı kapısı deyimi ile kayalardaki nişler kastedilmiştir. Bazen bu nişlerin üç çıkıntısı vardır. Bunlar da kayaların içine giden üç kapıya tekabül edebilir. Çivi yazılı belgelerinde, bu nişlerin adları çoğul ifade eden sufikslerle belirtilmektedir. Urartu inançlarına göre bu üç kapıdan kayadaki tanrı çıkmaktadır (Piotrovskiy, 1965, 42). Urartulardan günümüze ulaşan Ayanis tapınağındaki cellanın güneybatı duvarı iki sıra halinde taş bloklarla örülmüş ve hemen kapı pervazının olduğu üst kısımda, tek dizi üzerine

çökmüş kanatlı tanrının tasvir edildiği ek bir blok daha mevcuttur. Bu blokta, dizleri üzerine çökmüş olarak kapıya dönük bir kanatlı tanrı/cin betimlenmiştir. Kanatlı tanrı/cinin bir ayağının içinde kireç taşı kakma parçası bugüne değin varlığını korumuştur. İkinci sıranın her iki uç sütununda birer adet grifon ters yönler bakar vaziyette olup, bu iki grifonun arasındaki kaide üzerinde rozet motifi yer almaktadır. En alt sırada bu sefer kanatlı tanrı/cin figürü ortada her iki yanında ise rozet motifi işlenmiştir (Kaya, 2022, 89). Yine Urartu uygarlığının anıtsal yapılarından biri olan ve Tanrı Haldi için yapılan Meher Kapı, bir anıt olmakla birlikte aynı zamanda açık hava kült merkezidir. “Urartu Krallığı döneminde bu tür kaya nişlerine “Haldi Kapısı” adı verilmektedir. O dönemdeki inanca göre, dağların kapısı olan bu tür kaya nişlerinin içinden tanrıların çıkacağına inanılmaktadır (Cihaner Keser vd., 2022, 103).

Uzun yıllar Anadolu üzerinde siyasi ve idari etkisini sürdüren Roma uygarlığının kapı ve eşik ile ilgili inançlarına göz atıldığında, Romalıların evin kapısının iki dünyayı ayırdığına inandıkları söylenebilir (Siegert – Peters, 2012, 10). Eşik ise tehlikeli bir noktadır ve orada tökezlemek kötü şansa işaret etmektedir. Bu inanç, Antik Yunan dünyası için de geçerlidir. Romalılarda gelinin eşikte tökezlemesini önlemek ve böylece kötü alametten korumak için kocası tarafından evinin eşiginden kaldırma geleneği bu inanca dayalıdır. Eşiğin bu karakteri, hem Yunanlılarda hem Romalılarda ruhların evin kapısının çevresine musallat olduğu fikrine dayalıdır. Bu nedenle eşiğin altına ya da kapıya, evi kötü ruhlardan korumak için profilaktik maddeler yerleştirilir ve birçok koruyucu uygulama hayata geçirilir: Kara bir eşiğin sağ toynağının eşiğe gömülmesi, hastalıktan mustarip olan koyun sürüsünden bir tanesinin eşiğe açılan çukura canlı canlı defnedilmesi ve sürünün bu eşikten geçirilmesi, tahılı korumak için ambar kapısına kurbağa asılması, yeni gelinlerin kapı direklerine yün asması ve kapıları yağlaması, doğum esnasında kapılara yün ve zeytin dalı veya defne dalı asılması, biri öldüğünde henüz cenaze evden çıkarılmamışken kapı önüne servi dalları asılması, kapı üstlerindeki tılsımlı yazılar ve semboller vs. Tüm bu örneklerden eşik kültürünün ölü kültü ile yakından ilgili olduğu söylenebilir çünkü zeytin, servi ve defne Roma kültüründe mezarlara yerleştirilen nesnelerdir ayrıca burada mezar taşlarının üzerine adak olarak yağ serpiştirme geleneği de vardır (Ogle, 1911, 32/251-271). Eşiklerin koruyucuları, küçük bir heykelcikten Mısır ve Mezopotamya’da hatta Hititlerde olduğu gibi anıtsal boyutlar kazanmış sfenksler, kanatlı ejderhalara kadar çeşitlilik gösterebilir (Van Gennepe, 1960, 20-25).

Kapı ve eşik ile ilgili inanmaların günümüz Anadolu’sundaki devamlılığına göz atıldığında her ikisinin de doğum, evlenme ve ölüm gibi geçiş ritüellerinde sıkça kullanıldığı söylenebilir. Anadolu’da çocuksuz kadınların, çocuk sahibi olanların kapılarına, eşiklerine dokunması yaygın bir uygulamadır. Bu uygulamada “ocak, eşik, kapı gibi ev ruhlarının mensup oldukları evlerin sınırları dâhilinde tesir gösterdikleri” inancı hâkimdir (Kasımoğlu, 2022, 488). Aynı uygulama çocuk düşüren kadınlar için de geçerlidir (Boratav, 1984, 146). Bunun aksine hamile bir kadının eşiğe dokunması ya da oturması sakınılan bir durumdur (Kasımoğlu, 2022, 488). Doğum sırasında, doğum yollarının açılıp kolay bir doğumun gerçekleşmesi için kapıların kilitlerinin açılması gibi uygulamalara da rastlanmaktadır (Örnek, 1977, 140). Doğum sırasındaki güçlükleri gidermek için kapıya tuz serpildiği de olur (Örnek, 1966, 61) hamile kadının eşikten atlatıldığı da (Çinpolat, 2009, 38). Balıkesir yöresinde, hamileler yalnızken kapı açık durmaz, şeytan girer inancı ile kapı kapalı tutulur, Kastamonu’da çocuğu korumak için, onun ilk dışkısı, çörek otu, üzerlik tohumu ile karıştırılan bir beze sarılır, odasının kapısına asılır (Boratav, 1984, 121). Van’da, büyümesine rağmen halen altını ıslatan çocuklar için, kullanılmış olan bir süpürge ucu üç

Cuma günü yakılır ve kapı eşiğinde sallandırılır. Bu uygulama ile çocuğun bir daha altını ıslatmayacağına inanılır (Ergöz, 2023, 1220). Tekirdağ'da lohusanın odasının kapısına nal, şeytan girmemesi için yatağının başucuna da Kuran-ı Kerim, ekmek, süpürge teli, nazarlık konulmaktadır. Lohusa, kırk gün dışarıya çıkarılmaz. Lohusayı korumak için, kapıya al bağlama veya dikenli çalı asma, ocaklığının bir eşyasını odada bulundurma gibi uygulamalar da vardır (Bakır vd., 2011, 16). Bitlis'in Ahlat ilçesinde, Şubat Karısı adında bir inanın varlığı görülmektedir. İnaniş'e göre, bu canlı şubat ayında doğum yapan kadınların ciğerlerini yemektedir. Şubat Karısı'nın, lohusa kadına zarar vermemesi için lohusa olan kadının kapısında at kişnetilir. İnaniş'e göre, Şubat Karısı'nı sadece erkek bir at görebilmektedir. Bu yüzden at kişnetilmesi durumunda Şubat Karısı'nın korkup kaçtığına inanılmaktadır (Ergöz, 2023, 1218).

Evlilikle ilgili uygulamalara bakıldığında, Gevaş ilçesinde, nikâh kıyılması esnasında kapı ve pencereler açık bırakılır, eller bağlanmaz. Böylece gelin ve damadı etkileyeceğine inanılan kötü unsurlar engellenmeye çalışılır. Burada kapının açık ve kapalı oluşu ile yeni evlenen çiftlerin kısmet ve bahıtları arasında sembolik bir bağ kurulmuştur (Ergöz, 2023, 1221). Kurt kanı ile sigara kağıdına özel tılsımlar yapılarak, damadın kapısının eşiğine tılsımı yapan kişi gömer ve arkasına bakmadan oradan uzaklaşırsa, damadın dört ayın hilali oluncaya kadar eşi ile birleşemeyeceği kabul edilmektedir. Yapılan bu tılsım, bir ekmeğin üzerine çizilir ve ekmek nikah sırasında damadın evinin köpeğine yedirilirse, damadın bağlı kalacağı düşünülmektedir. Bu uygulamalar Konya, Gaziantep, Merzifon, Rize, Adana, Hatay Kahramanmaraş, Hakkâri, Yozgat, Malatya gibi illerimizde uygulanmaktadır (Sipahi, 2006, 52). Balıkesir yöresinde, düğünlerde kapıya çiçek asılır. Acıpayam'da, gelin attan inip eve girmeden kapının önünde koyun ya da horoz kurban olarak kesilir, kan bir süre aktıktan sonra gelin attan indirilir. Afyon'da, Karacaören kasabasında, gerdeğe girilecek odanın kapısının üstüne yağ sürülür. Balıkesir yöresinde, gelin eve girerken şerbete batırılan bez kapıya sürülür, bu uygulama gelin tatlı olsun diye yapılır. Balıkesir yöresinde, gelin geldiğinde yeni evinde mutlu olsun diye kapıya şerbet, yağ ve bal sürülür; kuzu kurban edilir. Burhaniye yöresinde, gelin geldiğinde odasının eşiğine ve kapısına bal ile yağ sürülür. Balıkesir/Edremit'e bağlı Tahtakuşlar köyünde, gelin oğlan evine geldiğinde önce eşiğe niyaz eder. Niyaz ederken "Bismillah" der. Gazipaşa'da, kaynana gelin gelmeden önce, kapıya yağ sürer, iplik bağlar ve helkeye su doldurarak kapının önüne koyar. Gelin eve gelince parmağını yağa batırır, ipi kırar ve kapıdaki helkeye tekme atarak suyu döker. Gelin damat evine geldiğinde kurban kesilerek gelin üstünden atlatılır ve boynundan akan kana parmak batırılarak gelinin alına sürülür ve eve alınır. Tarsus yöresinde, gelin ve damat evin kapısına geldiğinde damadın sağdıcı, evin damına çıkar oradan gelin ve damatla birlikte orada bulunan kalabalığın üzerine evin bereketli olması için buğday, arpa, leblebi, şeker ve bozuk para atar; gülsuyu veya su serper. Sonra kapının ortasına ince bir ip çekilir ve kapının eşiğine hayvan postu serilerek onun üzerine içi su dolu bir ibrik konulur. Kahramanmaraş yöresinde gelinin koca evine geldiği düğün günü, geline şişe kırdırılırsa eve nazar değmeyeceğine inanılır. Aynı yörede, nar kırdırılıp yedirilirse, gelin olarak geldiği evdekilerle iyi geçineceğine ve evde güzellik olacağına, nar kırılmazsa gelinin kız olmadığına inanılır. Acıpayam'da attan inen gelin, damat evine girerken eline tutturulan yağı kapıya sürer. Kapıyı üç kez açıp kapattıktan sonra eve girer. Balıkesir yöresinde gelin, yeni evinin kapısından girerken şerbet sürer arkasından damat siler, gelin kapıya yağ, bal sürer, gelin önce sağ ayağını atar, kapıyı üç kere açıp kapatır, sonra içeri girer (Tursun, 2022, 70-77).

Doğum ve evlilik gibi geçiş dönemlerinden biri olan ölüme dair ritüellerde de sıklıkla kapı ve eşik metaforu kullanılmaktadır. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde, cenaze mezarlığa götürülürken sokak aralarında dolaştırılması, definden sonra cemaatin başka yollardan eve dönmeleri veya hemen eve girmeyip bir süre çevrede dolaşmaları, hortlaktan korunmak, ona evin veya evlerin yollarını öğretmemektir (Çinpolat, 2009, 130). Çağırışım yoluyla ölümü hatırlatan, daha doğrusu ölüm için önbeltirtilen olayların dışında, ölümü çabuklaştıran ya da ölümü getiren birtakım eylemler vardır ki, bunlardan kaçınmak gerekmektedir. Kapı önünden tabut geçirildiği zaman, arkasından su atılır (Örnek, 1966, 91). Acıyurt, Gümüşdere, Hafik ve Zara'da, yeni yapılan bir evden arka arkaya ölü çıkarsa yahut hastalığın arkası alınmazsa, evin kapısı başka yerden açılır. Kapı ile ilgili inanmalar ve işlemler pasif büyü alanına giren savunmaya dayalı uygulamalar olup, hepsinin de psikolojik temelinde korku yatmaktadır (Örnek, 1966, 114).

Anadolu'nun kadim gelenek, görenek ve inançlarla bağıni tamamen kaybetmeyen Alevi-Bektaşî kültüründe de kapı, yolun başı ya da sonunda bulunan noktayı ve aşamalı olarak başka bir makama geçiş sürecini anlatan bir semboldür. *Dört Kapı Kırk Makam öğretisi*, talibin dervişlikten başlayan yolculuğunun kapıdan kapıya ilerleyerek tamamlamasını sembolize eder. Kapı ve eşik, manevi bir yolculuğa çıkan ve kapılardan geçmeye hazırlanan talip kişinin ilk kutsal adımıdır. Alevi-Bektaşî inanç sisteminde “kapı” ve “eşik” kavramları hem İslami kaynaklar hem de kadim Anadolu ve Orta Asya geleneklerinden beslenen zengin bir sembolizme sahiptir. Bu kavramların temel kaynakları Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'in hadisleri ve Oniki İmam buyruklarıdır (Boz, 2023, 165-170). Hz. Muhammed'in “Ben ilmin şehriyim, Ali kapısıdır, şehri dileyen kapıya gelsin. Ben hikmetin şehriyim, Ali kapısıdır, hikmeti dileyen kapıya gelsin” sözünden hareketle kapı ve eşığe özel anlam atfeden Alevi-Bektaşî inancında eşığe basılmaz, oturulmaz ve hatta kutsal mekânların (yatırırlar-ocaklar vb.) kapıları ve eşikleri öpülerek içeri girilir (Çelik – Kırteke, 2017, 119). Alevilik-Bektaşilikte kapının tüm unsurları (eşığı, üstü, sağ, solu, kilidi) Ehl-i Beyt'i temsil eder. Kapının iki kanadı Hasan ile Hüseyin'e, kapının eşığı ise tarikatın ilk basamağına işaretir. Aynı zamanda eşik, mahviyet yolunun başlangıcı ve sırat-ı müstakimdir. Eşik, zahir ile batın arasındaki sınırdır ve geçiş bölgesidir. Eşığe gösterilen saygı, alçakgönüllülük, teslimiyet ve yola bağlılık ifadesidir (Boz, 2023, 165-170).

Tahtacı evlerinde, her kapının eşığı vardır. Çadır türü meskenlerde yaşayanlar bile evin girişine bir tahta parçası veya sopa koyarak eşik oluşturur, bu eşığe basmak, eşığın üzerine oturmak yasaktır. Tahtacılar, eşığe basıldığı veya onun üzerine oturulduğu zaman aileye herhangi bir kötülük geleceğine inanırlar. Düğün töreni sonunda, gelin oğlan evine geldiğinde damatla beraber, “Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” diyerek eşığe niyaz eder. Cem meydanı, “Arş-ı Rahman” olarak kabul edilen ve çok kutsal sayılan bir mekândır. Bu alana giriş sırasında dualar okunur ve eşiklere basmak kesinlikle uygun görülmez, saygısızlık olarak kabul edilir. Cem ayini, Kırklar Meclisi'nin yeryüzündeki temsilidir ve bu nedenle cem meydanına girerken gösterilen saygı, o manevi meclisin kutsallığına ve önemine duyulan derin saygıyı yansıtır. Bu nedenle, cem erkânı sırasında eşik asla çiğnenmez; onun yerine yedi uzuvla (yedi aza) saygı gösterilerek niyaz edilir. Ayinin gerçekleştirileceği meydanın kapısı doğu yönündedir ve bu nokta, diğer yönlerin isimlendirilmesinde temel referans olarak alınır. Şeriat olarak kabul edilen girişe sırt çevirmek günah sayılır. Bütün evreni simgelediği kabul edilen alana giriş şeriat kapısından olurken, çıkış ise erkân kapısından sağlanır ve bu iki kapı, manevi yolculuğun önemli aşamalarını simgeler. (Boz, 2023, 165-170). Cem töreninin görevlileri arasında bulunan ve cem töreninin

düzenini sağlamakla sorumlu tutulan gözcü, törene başlamadan önce “meydanın ortasına “eşik” görevi gören bir sopayı yerleştirir ve törene katılan herkes bu eşiğe niyaz edinceye kadar yerde tutar. Cem törenine katılanlar, dedeye niyaz etmeden önce, “Ya Allah! Ya Muhammed! Ya Ali!” diyerek eşiğe niyaz eder (Selçuk, 2005, 353-354). Tahtacılar’da, meydanda bulunan (simgesel) eşik, kutsal mekân ile diğer dünyayı birbirinden ayıran ve kutsal mekânı koruyan bir simgedir. Aynı zamanda eşik, kutsal mekâna geçişte kötülükleri temizlemektedir. Aile ocağını temsil eden ev, aynı zamanda kutsal bir mekândır. Eşik, evi kötü ruhlardan koruyan bir simgedir. Eşiğin koruyucuları da mevcuttur. Bunlar evin girişini hem insanların kötü niyetlerine hem de kötü ruhlara karşı korumaktadır. Dolayısıyla eşik, kutsal ile kutsal olmayanı birbirinden ayıran, kutsal mekânı koruyan ve kutsal mekâna geçişte kötülükleri temizleyen sınırın bir simgesidir (Selçuk, 2005, 364-365) fakat tehlikeli kuvvetlere yataklık etmesi bakımından çift yanlı bir özellik taşımaktadır. Büyücülerin soğukluk muskalarını ve kötülük getirici büyüsel objeleri genellikle eşik altına gömdürdükleri düşünülecek olursa, eşik karşısında duyulan korkunun nedeni daha iyi anlaşılır. Halk arasında sık sık duyulan “Eşik altı boş değildir!” sözü, bu korkuyu çok güzel anlatmaktadır. Hastalıklar, uğursuzluklar ve ölümler eşikten geçerek gelmektedir. İç dünyaya açılan yolun ilk çizgisi eşiktir (Örnek, 1966, 114-115).

Neticede kapı ve eşik, insanlaşmış mekânın ilk sınırı olarak insanın ontolojik olarak kendisini güvende hissetmesini sağlayan ilk noktadır (Ergöz, 2023, 1214). Uzun tarihsel süreçte onlara yüklenen anlamın yansımaları Anadolu’da çok çeşitli inanışlarda ve geçiş ritüellerde günümüze kadar varlığını koruyabilmiştir.

Sonuç

Tarihsel olarak bilinen tüm kültürlerde sosyal ya da dini bir statüden diğerine geçerken uygulanan koruyucu, kolaylaştırıcı veya önleyici uygulamalara geçiş ritüelleri denilir. Geçiş ritüellerinin kapsamı oldukça geniştir. En yaygın olarak rastlanılanları “doğum, yetişkinliğe başlama, evlilik ve ölüm” gibi insanın yaşam döngüsüyle ilgili olanlarıdır. “Geçiş”i kutlayan ya da kutsayan faaliyetleri içerdikleri için mevsimsel dönemlerin başlangıcını ve sonunu, mekânsal değişiklikleri de kapsarlar. Bu ritüellerde amaçlanan, kişilerin bu geçiş durumundan güvenli bir şekilde geçmelerini ve sonraki duruma başarılı bir şekilde uyum sağlamalarını sağlamaktır. Kavramın yaratıcısı olan Van Gennep, bu çalışmanın konusunu oluşturan *kapı ve eşik* ile ilgili inanmaları ve ritüelleri *geçiş ayinleri* kapsamında ele almış ve kapı ve eşiklerin ritüel kullanımını *sınır geçme ayinleri* olarak adlandırmıştır. Van Gennep’e göre kapı ve eşikler birbiriyle ilişkili fakat farklı (bu dünya/öteki dünya, kutsal/dünyevi, içerisi/dışarısi gibi) iki unsur arasındaki sınırı gösteren metaforlardır. Kapı ve eşiklerden geçildiğinde bu sınırlar aşılar ve kişiler kendilerini yeni bir dünya ile birleştirmiş olur. Kapı ve eşiklerin bu “sınır” ya da “arafa” olma durumu ile iyi ya da kötü ruhların buraları mesken tuttuğu inancı ile birleşmesi onların tehlikeli noktalar olarak kodlanmasına da zemin hazırlamış görünmektedir. Eşiklere kan ya da arındırıcı sıvılar serpilmesi; kapı ve direklerinin kanla veya yağla yıkanması, kapılara amuletlerin asılması, tılsımlı sözlerin yazılması, eşiklere koruyucu nesneler gömülmesi, kurbanlar sunulması, eşiklerde büyü ritüellerinin yapılması, eşiğe basılmaması ya da sağ ayakla basılması gibi sayısız uygulamanın ortaya çıkmasının nedeni de budur.

Tarih boyunca hemen her dönemde ve her coğrafyada kapı ve eşiklerin ritüel kullanımına rastlamak mümkündür. Kapı ve eşiğe olağanüstü anlamların yüklendiği coğrafyalardan biri de Anadolu’dur. Yazılı belgeleriyle günümüze kadar ulaşan Hitit

Krallığı'nın belge arşivinin önemli bir kısmı ritüelleri içeren metinlerden oluşmaktadır. Bu metinlerden özellikle kapının büyü ritüellerindeki kullanımına dair bilgilere rastlamak mümkündür. Bu ritüellerde bazen kapının kendisi bir büyü objesi olarak kullanılmış ve hemen hepsinde geçişi ve arınmayı temsil etmiştir. Hititlerden sonra Anadolu sahasında krallık kurmuş Eskiçağ uygarlıklarından Frig ve Urartularda da kapının geçiş metaforu olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Frigya bölgesinde kapı taşları olarak bilinen stellerde ölen kişinin “diğer” dünyaya geçiş yolu olarak yorumlanabilecek kapı/kapılar betimlenmiştir. Urartularda da, tapınakların dışında kayalara oyularak oluşturulmuş, açık hava kutsal alanları vardır ve bu kutsal alanlarda kayalara oyulmuş simgesel tapınak kapıları ve dikilitaşlar bulunmaktadır. Siyasi ve idari olarak Anadolu'da hüküm sürmüş Roma uygarlığında evin kapısının iki dünyayı ayıran bir sınır olarak görüldüğü bu nedenle kapıların eşiklerinin de tehlikeli bir nokta olarak kabul edildiği söylenebilir.

İnsanların kapı ve eşikçe dair inançları ve bu inançlar çerçevesinde gerçekleştirdikleri uygulamalar sadece Eski Anadolu'da değil günümüzde de sayısız örnekle varlığını sürdürmektedir. Kapı ve eşik ile ilgili uygulamalara özellikle doğum, evlenme ve ölüm gibi geçiş ritüellerinde sıkça rastlanılmaktadır. Bu uygulamaların ortaya çıkmasına neden olan motivasyon “ocak, eşik, kapı gibi ev ruhlarının mensup oldukları evlerin sınırlarında etkili oldukları inancından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak kapı ve eşikler, binlerce yıl öncesinin çivi yazılı tabletlerinden mezar stellerine, antik kent kapılarından, lohusa kadınların odalarının eşiklerine Anadolu sahasında “bilinen ve bilinmeyen, yaşayan ve ölen, kamusal ve özel alan, kutsal ve dünyevi olan” arasındaki sınırı işaretleyerek çağlar boyunca gelişen anlamlarla dolu birer sembol, bir metafor olarak varlığını sürdürecektir; Anadolu insanının tarihine, geleneklerine ve gündelik yaşamın ayna tutan bir hikaye anlatıcısı olarak hizmet etmeye devam edecektir.

Kaynaklar

- Albayrak, Pınar, “Kars ve Çevresinde Orta Demir Çağ (Urartu) Kalelerinin Mimari Özellikleri”, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kars, (2023).
- Bakır, Emine - İnci, Halide - Alan, Sultan - Gökyıldız, Şule – Elmas, Elif. “Adana’da Albasması İnanışı ve Geleneksel Uygulamalar”, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Ve Folklorik Tıp Dergisi, 1(1), (2011), 13-18.
- Bawanypeck, Daliah. Die Rituale der Auguren (THeth 25), Heidelberg, Universitätsverlag Winter, (2005).
- Beckman, Gary. A Hittite Ritual for Depression (CTH 432), Hethitologische Beiträge Silvin Koşak zum 65. Geburtstag, (2007), 69-81.
- Boratav, Pertev Naili. 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar), İstanbul: Gerçek Yayınları, (1984).
- Boz, Murat. “Türk Kültüründe ve Alevi-Bektaşî İncasında Kapı-Eşik Kavramı”, Edeb Erkan, 3 (2023), 167-170.
- Çelik, Hasan – Kırteke, Seda. “Alevî/Kızılbaşlık'ta Ocak Kültü”, Türk Kültürü ve HBV Dergisi, (2017), 81-115.
- Çinpolat, Salih. “Karaçay Halk İnanışları ve Uygulamalarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi (Tokat Örneği)”. Erciyes Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (2009).
- Çintiriz, Güllü. Frig Dini İnanç ve Adetleri. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (2010).
- Dinçol, Ali M. “Aşhella Rituali (CTH 394) ve Hititlerde Salgın Hastalıklara Karşı Yapılan Majik İşlemlere Toplu Bir Bakış [Das Ritual von Aşhella (CTH 394) und ein Überblick über die

- magischen Handlungen gegen die Seuchen bei den Hethitern]", *Belleten* 49, (1985): 1-40.
- Ergöz, Ramazan. "Van Gölü Havzası Halk İnanışlarında Kapı Ve Eşik", *Folklor Akademik Dergisi*, 6(3), (2023), 1208-1230.
- Goetze, Albright. "Hittite Rituals, Incantations, and Description of Festival", *ANET*, (1969), 346-361.
- CTH: Laroche, E. *Catalogue des Textes Hittites*, Paris, (1971).
- Günbattı, Cahit, Kültepe Kanış, Anadolu'da İlk Yazı, İlk Belgeler. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, (2017).
- Kasimoğlu, Seval. "Türk Kültüründe Doğumla İlgili Tabular Ve İşlevleri", *Folklor Akademik Dergisi*, 5(2), (2022), 483-495.
- Kaya, Şemsihan. *Urartu'da taş yontu sanatı. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, (2022).
- Keser, Cihaner Sezer - Gökay, Revşan - Aktaş, Ruşen - Örgen, Serhat. "Urartu Taş Yontularında İnançsal Ve İdeolojik Semboller", *Sanat ve İnsan*, vol.5, no.2, (2022), 92-111.
- KBo: Keilschrifttexte aus Boghazköi, Leipzig, Berlin, (1954) vd.
- KUB: Keilschrifturkunden aus Boghazköi, Berlin, (1921) vd.
- Mouton, Alice. *Hittite Witchcraft*, VII. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri (Çorum 25-31 Ağustos 2008), Ankara, (2010), 515-528.
- Ogle, Marbury Bladen. "The House-Door in Greek and Roman Religion and Folk-Lore", *The American Journal of Philology*, Vol. 32, No. 3 (1911), 251-271.
- Örnek, Sedat Veyis. "Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki", Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, sayı 174, (1966).
- Örnek Sedat Veyis. *Türk Halkbilimi*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, (1977).
- Piotrovskiy, B. B.,- Kaynak, İsmail. "Urartu Dini", Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 23(1-2), (1965), 37-52.
- Selçuk, Ali. "Tahtacılarda Orta Asya Şamanlığının İzleri", *Türk(İye) Kültürleri*, (2005), 339-365.
- Siebert, Bernhard - Peters, John Durham. "Doors: On the Materiality of the Symbolic "April, Grey Room 47(47), (2012), 6-23.
- Sipahi, Abdülkadir. *Türk Halk İnançlarında Büyü ve Büyü İle İlgili Uygulamalar*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (2006).
- Tursun, Fatmagül Küçük. *Türk Kültüründe Kapı ve Eşik*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, (2022).
- van den Hout, Theodor P. J. "The Proclamation of Telipinu", *The Context of Scripture*, I, (1997), 194-198.
- Van Gennep, A. *The Rites of Passage*. London: Routledge and Kegan Paul, (1960).
- Yaman, Hüseyin. "Door to the Other World: Phrygian Doorstones at Amorium", *Funeral Rites, Rituals and Ceremonies From Prehistory to Antiquity*, Çanakkale, (2006), 59-67.
- Yiğit, Turgut. *Hitit Çivi Yazısının İlk Ortaya Çıkışı*. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24(37), (2005), 79-86.
- Zanger, Eberhard. *Luvi Uygarlığı: Ege'nin Bronz Çağındaki Eksik Halka*, Ege Yayınları, İstanbul, (2019).

Extended Abstract

From carved wooden doors adorned with symbolic motifs to modern designs made of glass and steel, reflecting the diverse architectural styles and cultural traditions of different regions and eras, doors are essentially functional barriers that provide security and privacy.

These barriers represent the boundary between the known and the unknown in public or private spaces, as well as the way to cross it. The threshold, a concept closely linked to the door, belongs neither inside nor outside, that is, it is purgatory. The door and the threshold have been metaphors symbolizing transition and transformation in the symbolic world of human beings in almost every period and geography throughout history. In the case of an ordinary dwelling, the door is the border between the foreign and domestic worlds; in the case of a temple, it is the border between the secular and sacred worlds. When one crosses the threshold of the gate, this boundary is crossed, and one unites oneself with a new world. Sprinkling blood or purifying water on the threshold, washing the doorposts with blood or oil, hanging amulets on the doors, writing talismanic words, burying protective objects on the thresholds, offering sacrifices and many other practices are preparatory ceremonies that facilitate this union.

One of the areas with widespread beliefs about doors and thresholds is Anatolia, where life throughout history has been structured by a series of life cycles rooted in tradition and belief. The documents of the Hittites, one of the ancient societies of Anatolia, although they belong to the official archive of the state, may contain information about the cultural background. In some of the texts in these documents, there are references to the abstract meaning of the door. The Hittite equivalent of the state-justice gate used today is the “palace gate”. A large part of the Hittite document corpus consists of ritual texts. Although it is not possible to analyze all of the ritual texts, there is a lot of information about the “gate” in them. It is noteworthy that the gate was frequently used in border crossing rituals. In these rituals, the use of the gate is quite varied, sometimes as the first thing that comes to mind when one thinks of a gate, and sometimes as a transition area between two poles, two fires, and other purifying substances.

Archaeological examples of the use of the door in death rituals, one of the transitional periods, can be found in the Phrygians, who appeared on the stage of history after the Hittites. The steles known as door stones in the Phrygian region have survived to the present day. These stelae, which usually have inscriptions on their upper parts, depict gates/doors that can be interpreted as the deceased’s passage to the “other” world. Like the Phrygians, the Urartians, an ancient Anatolian civilization, also had open-air sanctuaries carved into the rocks in addition to temples, and in these sanctuaries there are symbolic temple gates and obelisks carved into the rocks. In Urartian texts, the term “god gate” refers to niches in the rocks. Sometimes these niches have three projections. These may correspond to three doors leading into the rocks. In the cuneiform documents, the names of these niches are indicated by the plural suffixes. According to Urartian beliefs, these three doors lead to the god in the rock.

When we look at the beliefs of the Roman civilization, which maintained its political and administrative influence on Anatolia for many years, it can be said that the Romans believed that the door of the house separated the two worlds. The threshold, on the other hand, is a dangerous point and stumbling there indicates bad luck. This belief is also valid for the Ancient Greek world. The Roman custom of lifting the bride from the threshold of her house by her husband to prevent her from stumbling on the threshold and thus protect her from bad omen is based on this belief. This character of the threshold is based on the idea, both in the Greeks and Romans, that spirits haunt the area around the door of the house. For this reason, prophylactic substances are placed under the threshold or on the door to protect the house from evil spirits and many protective practices are practiced.

When we look at the continuity of the beliefs related to the door and the threshold in today’s Anatolia, it can be said that both are frequently used in transition rituals such as birth, marriage and death. In Alevi-Bektashi culture, which has not completely lost its connection with the ancient traditions, customs and beliefs of Anatolia, the door is a symbol that describes the point at the beginning or end of the path and the gradual transition to another station. The teaching of the Four Gates and Forty Makams symbolizes the completion of the talib’s journey from dervishhood by moving from gate to gate. The door and the threshold are the first sacred step of the aspirant who embarks on a spiritual journey and prepares to pass through the doors.

